

τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας, ἐξασθενίζει ταύτην. Χάρις εἰς τὸν κ. Κρουμ-βάχερ δὲν θὰ δυνηθῇ τις πλέον νὰ ἐκφέρῃ κρίσιν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς φιλολογίας ταύτης χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς θρησκευτικοὺς ποιητάς· καὶ τότε αὕτη ἔνεκα τούτου θὰ ἐκτιμηθῇ ἔτι περισσότερον. Ναί· μὲν τὰ σφάλματα ταύτης δὲν θέλουσιν ἀποσβεσθῇ· ἀλλὰ θὰ ἐξαγορασθῶσιν ὑπὸ τῶν προτερημάτων τῶν μελωδῶν· τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν τούτων ὑπῆρξαν ἡ ὑψίστη καὶ ὠραιοτάτη ἐκφανσις τοῦ χριστιανικοῦ αἰσθήματος τοῦ κυριαρχοῦντος πάσης τῆς περιόδου ταύτης, ἀναφέρουσι δὲ μὲ ζωνρὰ χρώματα τὸν θεμελιώδη χαρακτῆρα τοῦ Βυζαντιακοῦ πολιτισμοῦ καὶ δικαιολογοῦσι τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς χριστιανικῆς περιόδου, ὃν ἀπεδόσαμεν, ἀρχόμενοι, εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας, τὸ τοσοῦτῳ σπουδαῖον, πλὴν καὶ τοσοῦτον ὀλίγον γνωστόν.

Δ. Βικέλλας.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΞΑ

Πρὸ τινος ἀναδιφῶν πρὸς ψυχαγωγίαν τόμον παλαιὸν εἰκονογραφημένου περιοδικοῦ, ἀπῆντησα ἐν αὐτῷ μεγάλην, δισέλιδον εἰκόνα, ἣτις πολλὴν μοί ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν. Ἀντίγραφον γνωστοῦ πίνακος, ἔργου διακεκριμένου γάλλου καλλιτέχνου ἐκ τῶν νεωτέρων, ἡ ξυλογραφία αὕτη παρίστα τοπογραφίαν χώρας βορεινῆς, ὑπὸ οὐρανὸν νεφελώδη ἔκτασιν ἀπέραντον θαλάσσης πεπηγυίας, ἐν τῇ μέσῳ δὲ τῶν πάγων ἐσφηνωμένα καὶ ἀκίνητοῦντα πελώρια σκάφη, ἔχοντα τὰς πλευράς προεξεχούσας, τὴν πρύμνην ἀνυψωμένην, καὶ ἐν γένει τὸ βχυρὸ καὶ ἄχαρι σχῆμα τῶν πλοίων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἐπὶ τῶν πάγων φαίνονται ἐλσύνοντες καλπάζοντες ἔφιπποι στρατιῶται φέροντες τὴν ἐπιδεικτικὴν καὶ θεατρικὴν στολὴν τῶν γάλλων οὐσάρων τῆς ἐποχῆς τῆς γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, τινὲς δὲ αὐτῶν φαίνονται ἤδη περικυκλοῦντες τὰ πλοῖα καὶ ἀπαιτοῦντες τὴν παράδοσιν αὐτῶν.

Ὅσον παράδοξον καὶ ἂν φαίνεται τὸ γεγονὸς πλοίων πολεμικῶν συλλαμβανομένων ὑπὸ ἱππικοῦ, ἐν τούτοις ἡ ἀπεικονιζομένη σκηνὴ δὲν ἦτο φανταστική, ἀλλὰ πραγματική. Εἶχον ἤδη νύξιν τινὰ περὶ τοῦ συμβάντος καὶ ἐγίνωσκον ὅτι τῇ ὄντι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1795 ὁ ὀλλανδικὸς στόλος, καταληφθεὶς ὑπὸ τῶν πάγων παρὰ τὴν νῆσον Τέξελ ἐκυριεύθη ὑπὸ ἱππέων τοῦ τότε ἐπιδραμόντος καὶ τὴν ὀλλανδίαν κατὰκτῆσαντος γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐν τῇ εἰκόνι παράστασις καθέ-

στα αίσθητοτέραν τὴν ἐντύπωσιν, διὸ ἀνέτρεξα εἰς τὴν ἱστορίαν πρὸς ἀνεύρεσιν πλειόνων λεπτομερειῶν καὶ ἰδοὺ τίνας τοιαύτας ἀνεῦρον.

Ἡ ἀρτιπαγὴς Γαλλικὴ Δημοκρατία ἐπάλλαιεν ἐρρωμένως κατὰ τῶν συνησπισμένων δυνάμεων. Ἐπάλλαιε πανταχοῦ, κατὰ θάλασσαν, παρὰ τὰ Πυρηναῖα, παρὰ τὰς Ἀλπεῖς, παρὰ τὸν Ρήνον. Μένος πολεμικὸν καὶ ἐνθουσιασμὸς ἀκράτητος ἐνέπνεον τοὺς προμάχους τῆς Δημοκρατίας καὶ ὑπὸ τοὺς ἐνθουσιώδεις ἤχους τῆς Μασσαλιώτιδος αἱ ἀσύντακτοι στρατιαὶ τῶν γάλλων μαχητῶν ἐθαυματούργουν. Κατὰ θάλασσαν ἀγωνιζόμενοι πρὸς τὸ ὑπέρσχον αἰείποτε ναυτικὸν τῆς Ἀγγλίας οἱ ἀπειροπόλεμοι γάλλοι ναῦται ἡττῶντο. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἡττῇ των προεκάλουν τὸν θαυμασμόν τῶν ἐχθρῶν καὶ τὸ δίκαιον ὃ Ἐκδικητὴς κατὰ τὴν φοβεράν ναυμαχίαν τῆς 1 Ἰουνίου (21 Μαΐου) 1794 διάτρητον ὑπὸ τῶν σφαιρῶν, ἀφοῦ ἐξηκόντιζε τὰς τελευταίας αὐτοῦ βολὰς κατὰ τῶν πολεμίων, κατεβύβιζετο αὐτάνδρον, ἐνῶ τὸ πλῆρωμα ἐπὶ τοῦ καταστροφώματος ἀνεβόα «ζήτω ἡ Δημοκρατία! ζήτω ἡ Ἐλευθερία!» Κατὰ ξηρὰν οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Ήβρεμόντιαι συνατρίβοντο καὶ ἡ ὁρμή τῶν φαλάγγων τῶν Ήβρεακῶν κατήσχυε τὴν πεῖραν τῶν πολιῶν στρατηγῶν τῆς αὐστριακῆς μοναρχίας καὶ τὴν περίφημον τακτικὴν τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου. Οἱ στρατοὶ τῆς Δημοκρατίας ἤσαν φυτώριον πολεμικῆς εὐκλείας. Ἡ λαϊκότητος εἶχεν ἤδη θερίσει πολλοὺς παλαιούς καὶ ἱκανοὺς στρατηγούς, ὧν τὸ κυριώτατον ἀμάρτημα ἦτο ἡ εὐγενὴς καταγωγή. Ἀλλὰ τὴν θέσιν αὐτῶν κατέλαβον ἀμέσως νέοι εὐέλπιδες, ἐξελθόντες ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ λαοῦ, ἄσημα φέροντες ὀνόματα, πλὴν τὰ ὅποια ἐμελλε συντόμως νὰ λαμπρύνῃ ἡ αἴγλη τῆς δόξης, ὁ Μαρσώ καὶ ὁ Λάζαρος Χός, καὶ ὁ Κλέμπερ καὶ ὁ Μορώ, ἀστυδεῖς ἐξοικειώσαντες τὰ γαλλικὰ ὅπλα μὲ τὴν νίκην, πρὶν καταστήσῃ τούτην ὑποχείριον καὶ τὴν σύρην δεσμίαν ἐξόπισθεν τοῦ ἄρματος τοῦ ὁ μέγας δορικτήτωρ.

Μεταξὺ τῶν διαπρεψάντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην στρατηγῶν ἦτο καὶ ὁ Πισεγρύ, ὅστις εἴμαρτο μετὰ τοσοῦτο κλέος τοσοῦτον οὐκ ἐτῶς νὰ τελευτήσῃ ἐν τῇ εἰρῇ. Γενόμενος πρῶτον ἀρχιστράτηγος τῶν ἡνωμένων στρατιῶν τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Μοζέλλα, διετάχθη κατόπιν, κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1794, ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Ζουρδὰν εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῆς βορείου στρατιᾶς, διερχόμενος δὲ διὰ τῶν Παρισίων, πολλῶν ἔτυχε φιλοφρονήσεων καὶ ἐγκωμίων παρὰ τῶν πανισχύρων τότε δημαγωγῶν, τῶν ἀρχηγῶν τῆς κρατούσης φατρίας. Ἐπευφημήθη ἐν τοῖς πολιτικοῖς συλλόγοις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Συνελεύσει καὶ ἀπῆλθε πλήρης τιμῶν καὶ δόξης, ὥσανεὶ ἐκ τοῦ ξίφους αὐτοῦ ἐξέρτρετο ἡ τύχη τῆς πατρίδος. Ὁ Πισεγρύ ἐφάνη ἀντάξιός τῶν προσδοκιῶν τούτων. Ἀπωθήσας κρατερώς

τοὺς Αὐστριακοὺς κατέχοντας τότε σημειῖά τινα τῶν συνόρων καὶ ἀπειλοῦντας εἰσβολήν, ἐπεχείρησε τὴν εἰς Φλάνδραν νικηφόρον ἐκστρατείαν καὶ ἐνίκησε τοὺς ἐχθροὺς εἰς ἄλλεπαλλήλους μάχας καὶ συμπλοκάς. Οἱ θρίαμβοι αὐτοῦ ἐπανηγυρίσθησαν ἐνθουσιωδῶς ἐν Παρισίοις· ἡ ἐν τῷ μεταξὺ ὑπερισχύσασα φατρία τῶν θερμιδωριανῶν θέλουσα νὰ προσεταιρισθῇ αὐτόν, τῷ ἀπένειμε πλείστας ὅσας τιμὰς· ἀνεκηρύχθη σῶτῃρ τῆς πατρίδος καὶ ἡ προτομὴ αὐτοῦ ἐστέφθη ἐν συνεδριάσει τῆς Συνελεύσεως. Ὁ Πισεγρὺ ἠθέλησε κατ' ἀρχάς νὰ διαχειμάρῃ ἐν Βρυξέλλαις· ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐξηντλημένος ἐκ τῶν κακουχιῶν, στερούμενος πάντων τῶν ἀναγκαίων, ἔπασχε τὰ πάνδευνα· ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐβλάδιζον ρακένδυτοι καὶ γυμνόποδες σχεδόν, αὐτὸς δὲ ὁ στρατηγὸς ἐταλαιπωρεῖτο ἐκ σοβαρᾶς δερματικῆς παθήσεως. Ἀφ' ἐτέρου ὁ χειμὼν ὑπῆρξε δοιμύτατος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο· οἱ ποταμοὶ ἐπάγησαν καὶ τὸ ψῦχος ἦτο τόσον σφοδρὸν, ὥστε τὸ θερμόμετρον κατῆλθεν εἰς τοὺς 18 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδενικόν· Ἐν τούτοις αἱ δυσμενεῖς αὗται περιστάσεις ἀντὶ ν' ἀποθαρρύνωσιν ἐξήψαν ἔτι μᾶλλον τὴν δραστηριότητα τοῦ ἀδαμάστου στρατηλάτου, καὶ ἐν μέσῳ χειμῶνι, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1794, ἐπωφελεύμενος τῆς ἀδρανείας καὶ τῆς ἀμεριμνήσιας τῶν πολεμίων καὶ τῆς πήξεως τῶν ὑδάτων, ἐπεχείρησε τὴν πολύκροτον εἰς Ὁλλανδίαν ἐκστρατείαν, κατακτήσας ἐν διςστημάτι δύο μόνον μηνῶν πᾶσαν τὴν θαλασσοβρεκτον ταύτην καὶ ποταμόρρυτον χώραν.

Τὰ διάφορα τοῦ στρατοῦ του σώματα, τὸ ἱππικόν, τὸ πυροβολικόν, αἱ ἀποσκευαὶ διήρχοντο εὐχερῶς διὰ τῶν πεπηγόντων ποταμῶν καὶ βραχιόνων τῆς θαλάσσης καὶ αἱ πόλεις ἠλίσκοντο μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος, τὴν 9/20 δὲ Ἰανουαρίου 1795 ὁ Πισεγρὺ μετὰ τῶν συνοδευόντων αὐτὸν ἀντιπροσώπων τῆς Συνελεύσεως εἰσῆρχετο εἰς Ἀμστελδάμον καὶ κατελάμβανε τὴν πρωτεύουσαν ταύτην ἐν ὀνόματι τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Ταυτοχρόνως μία μεραρχία διαβάσας τὴν πεπηγυῖαν λίμνην Bies-Bosch ἐκυρίευσεν τὴν Δορδρέχτην καὶ τὴν Χάγην, ἔνθα ἤδρευεν ἡ ὀλλανδικὴ συνέλευσις. Οἱ Ὁλλανδοὶ πρὸ τοῦ τετελεσμένου γεγονότος ὑπετάγησαν, ἐδέχθησαν καλῶς τοὺς Γάλλους καὶ ἐτροφοδότησαν τὸν ἐξηντλημένον ἐκ τόσων κακουχιῶν καὶ στερήσεων στρατόν.

Τότε συνέβη τὸ περίεργον γεγονός, ὅπερ ἐν ἀρχῇ ἀνέφερα. Τὸ θαυμαστόν, κατὰ τὴν ἐκφράσιν τοῦ Θιέρσου, ἀνεμίχθη ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ, τῇ ἤδη τόσον ἐκτάκτῃ. Μία μοῖρα τοῦ ὀλλανδικοῦ στόλου, ναυλοχοῦσα παρὰ τὴν νῆσον Τέξελ, μὴ προφθάσασα ἐγκαίρως ν' ἀπάρη κατελήφθη ὑπὸ τῶν πᾶγων καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ Πισεγρὺ τοῦτα μαθὼν, ἐξέπεμψε πρὸς τὴν βόρειον Ὁλλανδίαν ἀπισπάσματα ἱππικοῦ

μετά τινων πυροβολαρχιῶν ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ, ἅτινα διελθόντα ἐπὶ τῶν πάγων περιεκύκλωσαν τὰ πλοῖα καὶ τὰ προσεχάλεσαν νὰ παραδοθῶσιν. Οἱ ἐν τοῖς πλοίοις ἐπιβαίνοντες βλέποντες ἀδύνατον τὴν φυγὴν καὶ περιττὴν πᾶσαν ἀντίστασιν ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι καὶ τοιουτοτρόπως διὰ πρώτην καὶ μόνην ἴτως φοράν, ἀφότου ὁ ἄνθρωπος ἐσκέφθη νὰ ἐξοπλίσῃ πλοῖα καὶ νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τῶν νώτων ἵππου ὅπως πολεμήσῃ τοὺς ὁμοίους του, τὰ δύο ταῦτα ὄργανα τοῦ πολέμου εὑρέθησαν ἀντιμέτωπα καὶ ἐκυριεύθη στόλος ὑπὸ ἱππικοῦ.

Ἄλλ' ἢ Ὀλλανδία εἶνε τόπος ἔνθα συμβαίνουσιν οὐχὶ σπανίως παράδοξα, διότι ἡ φύσις καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἔδαφους τῆς χώρας ὑποδοχθεὶ αὐτά. Τὸ ἔδαφος τῆς παρὰ τὴν παραλίαν ξηρᾶς, ἀποτελουμένης ἀπὸ ἀπεράντους ἀμμώδεις ἐκτάσεις, εἶνε ἰσοῦψές μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, πάλῃ δὲ λυσσαλέα καὶ προαιώνιος ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν δύο στοιχείων. Τὴν πάλῃν ταύτην περιέγραψε διὰ ζωηρῶν χρωμάτων ὁ ἀμίμητος χρωστήρ τοῦ ἰταλοῦ Δὲ Ἀμίτσις ἐν τῷ περὶ Ὀλλανδίας βιβλίῳ του. Οἱ κάτοικοι ἀνέκαθεν ἐσκέφθησαν νὰ ἀναχαιτίσωσι τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ὠκεανοῦ, διαρκῶς προσπαθοῦντος νὰ κατακλύσῃ τὴν χώραν, διὰ τεχνητῶν προχωμάτων, περὶ τῆς στερεότητος καὶ ἀντοχῆς τῶν ὁποίων διαρκῆς καταβάλλεται ἐπαγρύπνησις. Ἄλλ' ἐνίστε ἡ ὁρμὴ τῶν ἐξηγριωμένων κυμάτων συντρίβει τοὺς χειροποιήτους φραγμοὺς, τὸ ὕδωρ εἰσπορᾷ καὶ κατακλύζει τὸ ἔδαφος, γαῖαι δὲ ἐκτάσεων ἀπεράντων ἐπανέρχονται εἰς τὸ κράτος τοῦ Ὠκεανοῦ. Τοιαύτη καταστροφὴ φοβερὰ συνέβη κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1421. Ἡ προμνημονευθεῖσα λίμνη ἢ μᾶλλον λιμνοθάλασσα Bies-Bosch κειμένη μεταξὺ Γερτρούδεμπεργ καὶ Δορδρέχτης, ἐσχηματίσθη τότε καὶ καλύπτει χώρον, ἐφ' οὗ ἄλλοτε ἔκειντο διασπαρμέναι ἐβδομήκοντα καὶ δύο κῶμαι. Τὰ κύματα κατέστρεψαν ἐν τῶν προχωμάτων καὶ διὰ τοῦ ῥήγματος ἐξεχύθη τὸ ὕδωρ ἀκράτητον καὶ ἐσκέπασε τὰ χωρία καὶ τοὺς κατοίκους. Ὁ ἀκοίμητος αὐτὸς καὶ κινδυνώδης ἀγὼν μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἦτο γνωστὸς φαίνεται εἰς τινὰ ὀθωμανὸν μονάρχην, ὅστις ἀγανακτήσας ποτὲ ἕνεκα διαφορᾶς τινος μετὰ τοῦ ὀλλανδικοῦ ἔθνους ἀνέκραξεν: «Ἐὰν αὐτοὶ οἱ ἔμποροι μὲ παροργίσωσι, θὰ στείλω εἰς τὸν τόπον των σῶμα σκαπαγέων ὅπως καταρρίψωσι τὰ προχώματα καὶ μεταβάλωσι πᾶσαν τὴν χώραν εἰς θάλασσαν.» Ἐὰν ἦτο γνώστης ὁ εἰρημένος μονάρχης τῆς ἐκφραστικῆς φρασολογίας τῆς νεωτέρας ὑμῶν δημώδους γλώσσης, θὰ ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὴν φράσιν: «Θὰ τὰ κάμω ὅλα θάλασσα, μὲ φοβερὰν ὅσον καὶ ἐπιτυχεστάτην κυριολεξίαν.

Εἰς χώραν λοιπὸν ἔνθα ἕνεκα τῶν προεκτεθέντων λόγων συμβαίνουσι

τοιαῦτα παράδοξα, καὶ τὰ πλοῖα κυριεύονται ὑπὸ ἱππικοῦ, ἡδύνχτο νὰ συμβῇ καὶ τὸ ἀντίστροφον. Καὶ τῷ ὄντι συνέβη. Δεκαοκτὼ αἰῶνας πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Πισεγροῦ, ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς οἰοναὶ χερσονήτου τῆς καιμένης μεταξύ τῆς Ζουϊδερζῆ καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἑμε, στρατιὰ πεζικοῦ κατελήφθη καὶ κατεφθάρη ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Τὸ ἕτερον τοῦτο παράδοξον γεγονός συνέβη ὡς ἑξῆς.

Ἡ Ρώμη εὐρίσκετο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς της. Ὁ ὦμος καὶ κρυψίνους, ἀλλὰ δεξιὸς κυβερνήτης Τιβέριος εἶχε διαδεχθῇ τὸν Αὐγουστον εἰς τὴν ἀρχήν. Πάντες οἱ λαοὶ εἶχον καθυποταχθῇ εἰς τὸν ρωμαϊκὸν αὐτὸν καὶ μόνον εἰς τὰ πέρατα τοῦ ἀχανοῦς κράτους, οἱ ἰτίθασσοι Πάρθοι, οἱ ἄλκιμοι Βρετανοὶ καὶ ἄλλα τινὰ βαρβαρικά φύλα ἐπάλαιον ἀνισχύρως κατὰ τῶν ἀηττήτων λεγεῶνων. Ἀλλ' οἱ ἐπιφοβώτατοι τῶν ἐχθρῶν τῆς Ρώμης ἦσαν οἱ Γερμανοί. Εἰς τοὺς ὄρυμους τῆς Γερμανίας ὁ ἡρωϊκὸς Ἀρμίνιος, ἐνσάρκωσις τοῦ ἱεροῦ αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας, ἀνθίστατο κρατερῶς κατὰ τῶν κατακτητῶν. Αἱ ρωμαϊκαὶ στρατιαὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ λαοφιλεστάτου καὶ ἱκανωτάτου Γερμανικοῦ διέτρεχον πᾶσαν τὴν χώραν μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Βορείου Θαλάσσης, μαχόμενοι κατὰ τῶν ποικίλων λαῶν καὶ προσπαθοῦσαι φιλοτίμως ν' ἀποπλύνωσι τὸ πρόσφατον ὄνειδος τοῦ Βάρου. Ὁ ρωμαϊκὸς στόλος ἐστάθμευε παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑμε, αὐτόθι δὲ ὀδηγήσας τὸν στρατὸν του μετὰ τινας συμπλοκάς ὁ Γερμανικὸς, ἐπεβίβασεν εἰς τὰς ναῦς τὰς λεγεῶνας, ὅπως μεταφέρῃ αὐτάς διὰ θαλάσσης παρὰ τὸν Ρήνον, ἐκπέμψας ἐν ταυτῷ διὰ ξηρᾶς μέρος τοῦ ἱππικοῦ του καὶ παραγγείλας εἰς αὐτὸ νὰ βαδίζῃ παρὰ τὴν παραλίαν. Ἐπειτα ὅμως, ὅπως καταστήσῃ τὸ φορτίον τῶν νηῶν ἐλαφρότερον διὰ νὰ πλέωσιν αὐταὶ ἀκινδύνως εἰς τ' ἀβαθῆ ἐκεῖνα ὕδατα ἢ διὰ νὰ ἐπιπλεύσωσιν εὐκοπώτερον κατὰ τὴν ὥραν τῆς παλιεραίας, ἀπεβίβασε τὴν δευτέραν καὶ τὴν δεκάτην τετάρτην λεγεῶνα, ἀναθεὶς εἰς τὸν ὑπαρχηγὸν του Βιτέλλιον νὰ ὀδηγήσῃ αὐτάς διὰ ξηρᾶς εἰς τὸν τόπον τῆς συγκεντρώσεως. Καιρὸς εἶνε ὅμως νὰ παραχωρήσω τὸν λόγον εἰς τὸν Τάκιτον, ὅστις ἀφηγεῖται μετ' ἐξόχου δυνάμεως λόγου καὶ μετὰ θαυμασίας παραστατικότητος τὸ γεγονός ἐν τοῖς Χρονικοῖς αὐτοῦ.¹

ἌΟ Βιτέλλιος, λέγει ὁ μέγας ἱστορικός, ἐβάδισε κατ' ἀρχὰς ἀκωλύτως ἐπὶ ἀκτῆς ξηρᾶς, ἥ μόνις βρεχομένης ὑπὸ τοῦ ἐκπνέοντος κύματος. Πλὴν μετ' ὀλίγον ἐξωθουμένη ὑπὸ τοῦ βορείου ἀνέμου πλήμμυρα ἐκ τῶν συνήθων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἰσημερίας, ὅτε ὁ ὠκεανὸς ἐξογκοῦται καὶ ἀνέρχεται εἰς τὸ μέγιστον αὐτοῦ ὕψος, προσέβαλε καὶ διέσπασε τὰ ἡμέτερα τάγματα. Ἡ γῆ καλύπτεται ἐπὶ μακρὰν ἑκτασιν θάλασσα καὶ

¹ Annales, Lib. I, LXX.

παράλια καὶ πεδιάδες, τὰ πάντα πρσιτῶσι θέαν ὁμοιόμορφον. Δὲν διακρίνεται πλέον τὸ στερεὸν ἔδαφος ἀπὸ τὴν ἐπισφαλῇ ἄμμον, οἱ πόροι ἀπὸ τῶν ἀθύσσων. Οἱ στρατιῶται ἀνατρέπονται ὑπὸ τῶν κυμάτων, πνίγονται ἐντὸς βράθρων, προσκρούουσι κατὰ τῶν ἵππων, κατὰ τῶν ἀποσκευῶν, κατὰ τῶν ἐπιπλεόντων μεταξὺ τῶν τάξεων των πτωμάτων. Οἱ οὐλαμοὶ συναναμίγνυνται· οἱ ἄνδρες εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ποῦ μὲν μέχρι τοῦ στήθους, ποῦ δὲ μέχρι τοῦ τραχήλου, ἐνίοτε καὶ τὸ ἔδαφος ἐκφεύγει ὑπὸ τοὺς πόδας των καὶ καταδυθίζονται ἢ διασκορπίζονται. Εἰς μάτην ἐνθαρρύνουσιν ἀλλήλους διὰ τῆς φωνῆς καὶ παλαίουσι κατὰ τῶν κυμάτων. Οὐδ᾽ ὅλως πλεονεκτεῖ ὁ ἀνδρεὺς τοῦ δειλοῦ, ὁ συνετός τοῦ ἄφρονος, ἢ περισκεψίς τῆς τύχης· τὰ πάντα περικαλύπτονται ὑπὸ τῆς ἀναποφεύκτου ἐλίνης. Τέλος ὁ Βιτέλλιος κατάρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς ὕψωμά τι, ἐνθα συνέταξε τὸν στρατὸν του. Αὐτόθι διενυκτέρευσαν ἄνευ ζωοτροφιῶν, ἄνευ πυρός, οἱ πλεῖστοι γυμνοὶ ἢ τὸ σῶμα ἔχοντες κατὰ μεμωλωπισμένον, ἀξιοθρήνητοι ὥς νὰ εἶχον περικυκλωθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ· κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τοῦλάχιστον θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκλέξωσι θάνατον ἐντιμον, ἐνῷ ἐκεῖ ὁ θάνατος ἦτο ἄδοξος. Ἡ ξηρὰ ἀνεφάνη ἔματι ἡμέρα, ἀφίκοντο δὲ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Χούνσιγκ (ποταμοῦ διερχομένου παρὰ τὴν Γρονίγγην), ἐνθα εἶχε καταπλεύσει ὁ Γερμανικὸς μετὰ τοῦ στόλου καὶ ὅπου διέταξε νὰ ἐπιβιβασθῶσιν ἐκ νέου αἱ δύο λεγεῶνες εἰς τὰ πλοῖα.»

Τὰ δύο ταῦτα περίεργα γεγονότα ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ ὅρια τοῦ φανταστικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ συγχέονται δυσδιακρίτως ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐνίοτε τις ἐκλαμβάνει ὡς τολμηρὸν δημιουργήμα τῆς φαντασίας ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐνυπάρχει ἐν ἀγνοίᾳ του ἐν τῇ φύσει, ἢ ἐτελέσθη ἤδη ἐν τῇ μακράῳι σειρᾷ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων.

Χαραλάμπης "Αννινος.

